

національного співтовариства, так і за його межами впливає рівень соціального самопочуття її громадян.

У цьому зв'язку постає питання про необхідність створення та підтримки умов, які б стимулювали розвиток інституційного середовища, соціальних і економічних умов, сприятливих для інноваційної економіки, наукового потенціалу, різних форм соціальної творчості. Незважаючи на обсяг та якість потоку інформації, змістовне наповнення інформаційного простору залежать від інституційної структури суспільства і, водночас, є критичним елементом інфраструктури, – дії уряду та інших органів державного управління при розробці інформаційної політики мають визначатися стратегічним напрямом формування інформаційної економіки, впровадженням принципів, механізмів, культури, системи і структурних елементів постіндустріального суспільства. Це вимагає утвердження національних ціннісних орієнтирів, духовних і моральних підвалин, на основі яких могло б бути досягнуто мету внутрішньої консолідації суспільства.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. – Москва: Академия, 1999 – 673 с.
2. Тоффлер Э. Третья волна. – Москва: АСТ, 2010. – 784 с.
3. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего. – Москва: Академический проект, 2005. – 496 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – Москва: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / Пер. с англ. А. Матвеева под ред. В. Харитонова. – Екатеринбург: У-Фактория (при участии Гуманитарного ун-та), 2004. – 328 с.
6. Индземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – Москва: Логос, 2000. – 304 с.
7. Демидова Л. Сфера услуг США: Факторы ускорения динамики // МЭ и МО. – 2005. – № 12. – С. 38-49.
8. Вайнштейн Г. Информационная революция и демократия: ожидания, реальность, перспективы // МЭ и МО. – 2003. – № 7. – С. 13-21.
9. Ровинская Т. Информационная безопасность России: политический и культурный аспекты // МЭ и МО. – 2011. – № 11. – С. 49-62.
10. Тенденции социальных и политических перемен в развитых странах в условиях перехода к информационному обществу / Отв. ред. д.и.н. Загладин. – Москва: ИМЭМО РАН, 2004. – 137 с.
11. Тоффлер Э. Мегаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. – Москва: АСТ, 2002. – 550 с.
12. Гаджиев К. Имидж как инструмент культурной гегемонии // МЭ и МО. – 2007. – №12. – С. 3-14.
13. Мировая экономика: прогноз до 2020 года / Под ред. академика А.А. Дынкина. – Москва: "Магистр", 2007. – 429 с.

УДК 321.7:316.774

Скаленко О.К.

ІНФОРМАЦІЙНО-ТВОРЧИЙ ЧИННИК ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У статті представлено концептуальне бачення глибинної функціональної сутності феномену демократизації соціально-економічного життя та процесів загальноцивілізаційного розвитку, на сучасному етапі реально виявлюваного на пріоритетно стратегічній інформаційній основі.

Ключові слова: сутність, функціонал, демократія, цивілізація, глобальносистемний, соціально-економічний процес.

В статтє представлено концептуальне видення глубинної функціональної сущности феномена демократизації соціально-економічної жизни и процесів цивілізаційного розвитку, на сучасному етапі реально обнатурженого на пріоритетно стратегічеської інформаційної оснєві.

***Ключевые слова:** сущность, функционал, демократия, цивилизация, глобальносистемный, социально-экономический процесс*

In this paper the conceptual vision of deep functional essence of the phenomenon of democratization of social and economic life and, in fact, the processes of global civilization is represented being at this stage actually discovered on the priority strategic informational basis.

***Keywords:** essence, functional democracy, civilization, global system. socio-economic process.*

Винахідницький геній народу – батько усякого багатства.

Сократ

Сутнісно поглиблено й системно-інформаційно, тобто, глобально досліджуючи сучасні проблеми світової та національної економіки з початку 1990-х рр., найбільшу увагу автор цієї статті спрямовував на виявлення глобальних чинників та характер їхнього впливу на організацію процесів всебічно ефективного, системно безпечного розвитку у світовому цивілізаційному та національному вимірах. У процесі досліджень виявилось, що досягнення поставленої мети можливе лише на оснєві нової, розробленої автором системно-інформаційної методології, яка комплексно структурно та цілісно процесуально враховує найвпливовіший чинник, що імперативно виявився у сфері трудової діяльності і сучасного загальносвітового розвитку, а саме – транспсихоінформаційний.

Методологічні аспекти цієї проблематики було узагальнено в авторських наукових статтях “Глобальна інформаційна стратегія України. Момент істини” та “Суспільство знань XXI: системно-інформаційна теорія розвитку”, опубліковані, відповідно, у журналах “ВІСЬ” №9 2004 р. та “Наука і наукознавство” у №1 за 2006 р.. У цій статті епіцентральною стимулом дослідницької уваги постала найгостріша проблема національного життя, а саме – системна проблема розбудови держави та подолання бідності в українському суспільстві.

Виходячи з уже отриманих результатів та вищепоставленої мети, ключовим моментом аналізу було визначено глибоку думку класичного мислителя Сократа: винахідницький геній народу – батько усякого багатства. До уваги також було взято той доленосний факт, що українське суспільство ще й сьогодні складає головний іспит на свою життєздатність. У тій чи іншій сфері життя виникають гострі кризові явища. Поглиблений погляд на них дає можливість зрозуміти, що у нас фактично продовжується криза перманентно-системного вищєру, майже увесь життєвий простір охоплено виснажливою економічною екрутою. Особливо вражають явища дегуманізації і деморалізації суспільних відносин у небачених раніше масштабах. Видається, що вже безповоротно втрачені такі вузлові цінності, як довіра до влади, взаємодовіра й взаємоповага поміж людьми, природний потяг до творчої праці та відчуття

відповідальності у політично-управлінській і соціально-економічній сферах. В окремих випадках можна просто зафіксувати брак здорового глузду. При цьому, навіть працездатна більшість населення країни опинилась у злидненому становищі, не кажучи про людей літнього віку та інвалідів. Триває сумнозвісний процес катастрофічного скорочення населення. Однією з найгостріших, найактуальніших проблем в Україні нині треба вважати комплексну проблему подолання бідності.

Треба наголосити на головному: подолати бідність – в українському суспільстві – значить, сформувати це суспільство єдиним за сутнісними параметрами, зробити його більш духовним і моральним, навчити його працювати принципово краще, усвідомлено подолати негативні наслідки минулого життя, але зі збереженням його позитивних досягнень і елементів.

Після багаторічного руху до більш заможного життя нас боляче вражає майже абсолютна неадекватність дій та поведінки переважної частини держслужбовців в усіх гілках влади щодо національно трагічної ситуації, за яку, власне, вони повинні системно відповідати. Найбільше ображає людей те, що бідність панує в країні, яка володіє найкращими у світі чорноземами та достатньою кількістю інших ресурсів. Дивує й фактично байдуже ставлення до цієї вузлової проблеми деяких зарубіжних гарантів-доброчинців, які активно продовжують виголошувати принципи захисту прав людини, подолання бідності і сприяння демократичному розвитку усіх суспільств світу.

Сьогоднішній стан суспільства, в тому числі, події революційного характеру, показують, що вже майже всі громадяни нашої держави здатні розуміти, що сподіватися можна лише на свої власні можливості і сили, на свій розум, на свою свідомість і волю. Умови нашого життя тяжкі, але настав час добре усвідомити не лише одвічне прагнення до свободи, а й історично обумовлену, об'єктивну приреченість на національно відповідальний саморозвиток, вага якого ще більше зростає у сучасному глобалізованому світі.

Демократія – магічне слово. У реальному житті існує декілька якісно різних рівнів його розуміння. Найбільш поширені в нашому суспільстві уявлення про демократію як про можливість вільного висловлювання думки та свідомого вибору своїх представників до органів державної влади. На жаль, поряд з такими позитивними уявленнями стає помітним погляд на демократію лише як на спосіб здобуття та утримання влади. Саме цей підхід нині активно використовується діячами від політики для приходу до влади, незважаючи на моральну нестійкість, на майже повну некомпетентність щодо державного управління значної частини політиків.

Вихід із цієї складної ситуації є. Його світло вже давно проблискує у вирі пошуку шляхів прогресуючого розвитку, в боротьбі так званих ідеологій, у намаганнях людства пізнати глибинні механізми ефективної діяльності. Саме через розкриття цих механізмів можна віднайти природно притаманне місце феномена демократії, визначити його фундаментальну соціальну сутність. Лише завдяки знанням об'єктивних закономірностей розвитку, сучасної діяльності, глобально ускладненої праці українське суспільство зможе dokonечно подолати накопичені негативи та вийти на шлях антикризового,

закономірно прогресуючого господарювання, в першу чергу, заради задоволення найгостріших соціальних потреб. Згадаймо основні причини загальносистемної кризи та бідності в Україні.

По-перше. Результати праці можуть бути не лише позитивними. Хоч наш народ за радянського часу дуже тяжко працював, але він так і не порадив ані добробуту, ані демократії, ані духовно гідного життя. Найбільш видимими причинами цього були структурне та кадрово-управлінське спотворення економіки, її дегуманізація, надмірна мілітаризація системи господарювання. Ці процеси фактично мають місце і нині, тому що закономірно зберігають свій інерційно негативний вплив на всі без винятку сфери життя на пострадянському просторі.

По-друге. У ті часи суспільство було дезорієнтоване тотально догматизованою ідеологією, тобто псевдознаннями на методологічно-концептуальному рівні. Хоч окремі напрями соціально-економічної методології, при цьому, слід визнати, були однобічно, але поглиблено і навіть ретельно розроблені – наприклад, деякі принципи системно-діалектичного аналізу суспільних процесів. Сьогодні, на превеликий жаль, ми є свідками повного фіаско системно ущербного підходу до глобального за впливом гуманітарного чинника господарювання.

Саме життя переконливо засвідчило, що системи з методологічно спотвореною орієнтацією неочікувано і начебто безпідставно розпадаються. І навіть тимчасовий локальний прогрес може закінчитися повним регресом.

По-третє. У минулі часи часто і безпідставно придушувалася навіть конструктивна критика, творча ініціатива та щиро усвідомлена праця людей. Така антидемократична політика надмірно, навіть катастрофічно спотворила соціально-психологічну, економічну і духовно-культурну сфери українського суспільства.

Роздуми над цими причинами схиляють нас до висновку, що вони за своєю сутністю збігаються у феномені так званого «людського фактора». Саме цей чинник, попри його глибоко впливову сутність і вирішальність для економіки, достатньою мірою не був врахований ідеологією «наукового та реального соціалізму». Інерція кадрового корпусу реформаторського сьогодення на тлі загального методологічного дефіциту продовжує «вперто і дико» нагромаджувати соціально-економічні негативи в нашій державі.

За умов наявності майже усіх необхідних для нормального розвитку ресурсів, включаючи науково-технологічний потенціал, катастрофічно скрутне становище України нині можна пояснити лише методологічно-інформаційною кризою у сфері державного управління. Історичний процес національного державотворення в Україні об'єктивно необхідно і гостро потребує суттєвого прискорення. Та поки-що некомпетентні управлінці все далі в глухий кут заганяють головну рушійну силу соціально-економічного процесу – чесну, працездатну, активнотворчу людину.

Неефективність дій наших новітніх управлінців обумовлена не лише фаховою некомпетентністю. Зовсім неусвідомленими в українському суспільстві залишаються роль і питома вага показників морально-правового

стану кадрового корпусу. Навіть якщо ігнорувати наявність зловмисних намірів, неуспіхи наших державних діячів достатньою мірою можуть ґрунтуватися на інерційності «номенклатурного» менталітету, головними світоглядними принципами якого були й є фактично волонтаристське, зокрема, так зване «телефонне» або «титульне» право. Окрім певного дефіциту прямого досвіду самостійного держуправління та відповідної освітньо-виховної підготовки, стан кадрового корпусу характеризують низька правосвідомість, моральна неврівноваженість, відсутність здорового патріотизму.

Запад інститутів суспільного саморегулювання та соціально-економічного поступу – науки, культури, права, етики і моралі, а також дефіцит науково-методологічної інформації, особливо гостро відчутний на світових хвилях глобалізаційного розвитку. У цьому полягає справжня причина соціально й економічно загальмованого стану України сьогодні. Ефективними ліками тут можуть бути тільки влада і творча праця духовно об'єднаного на національних і загальнолюдських цінностях народу, тобто, сутнісно справжня, об'єктивно необхідна для успішного розвитку нашого суспільства *демократія*. Для кращого розуміння глибинної соціально-економічної сутності феномена демократії, треба поглянути на нього з погляду глобальної функціональності.

Спершу коротко оглянемо деякі сучасні світові реалії. Яскравою закономірністю ХХ ст. виявилася недовготривалість тоталітарних, недемократичних режимів у різних регіонах світу (Італія, Іспанія, Німеччина, Чилі, Югославія, СРСР та інші). З'ясувалося, що такі режими здатні за допомогою військової сили мобілізувати людей і швидко досягти зростання у сфері промисловості. Але це вже будуть режими надзвичайності, в об'єктивно методологічному плані розвитку далекі від оптимальності. Такі режими виснажують людей не лише фізично, а й духовно. Психологія суспільного життя спотворюється при цьому аж до явищ «соціального психозу», процеси розвитку стають однобокими, демократичні процедури – формально одностайними, переходячи у форму «лицемірства» або «перешіптування».

Світовий досвід показує, що всі тоталітарні режими, хоч і недовго, але міцно трималися на військовій силі, демагогічній заідеологізованості і терпінні народу. Після самоповалення такого режиму кожна країна вибухово «демократизується», розпочинається важка й тривала, соціально та гуманітарно спрямована відбудова більш гармонійного суспільства.

Економічно ефективною може бути тільки гуманітарно й соціально цілеспрямована праця. Знаючи, що мета у кожній системі праці, починаючи із загальнонаціональної до конкретно-трудової, є ідеальним інформаційним відображенням бажаного результату, виваженого соціальними потребами й об'єктивними можливостями, можна зробити висновки про вирішальне економічне значення науково-інформаційних знань у життєво важливих процесах на сучасному глобалізаційному етапі світового розвитку. Глобальну, соціально та економічно значущу функцію інформаційного ресурсу сьогодні яскраво демонструють процеси майже планетарної, суцільної глобалізації та фактично розпочатий перехід найбільш розвинених країн до стану так званих інформаційних суспільств.

Системний розгляд чинників соціально-економічного зростання цих країн свідчить, що вони своїм успіхом завдячують, передусім, уважному ставленню до формування суспільного інформаційного простору, особливо, до процесу інформатизації технологічно-виробничої сфери. Інтенсивне запозичення високотехнологічної інформації, наприклад, Японією, забезпечило так зване «японське диво», інтенсивні інформаційні потоки у Східно-Азійському регіоні зумовили прискорену появу нових індустріальних країн (Китай, Південна Корея, Таїланд, Сінгапур та інші).

Економісти всього світу сьогодні прямо чи опосередковано враховують інформаційний чинник в організації ефективного господарювання. Все частіше йдеться про «людський капітал» та про наукомісткі, інформаційно й інноваційно насичені технології. Зрозуміло, що «людський капітал» можна набути лише за рахунок якісних інформаційних знань, отриманих сучасною наукою й поширених через системи освіти й підготовки фахівців, загальні та галузеві інформфонди, комп'ютерні та інтернетні мережі тощо. Нові фундаментальнонаукові інформаційні знання – відкриття або поняття про об'єктивні закономірності перебігу природних процесів – цілеспрямовано трансформуються у прикладні, перевіряються практичним використанням в активнотворчих соціально-економічних процесах: винахідництві, раціоналізації, проектуванні, освітньо-методичних та організаційно-управлінських рішеннях, у виробництві. Крім цілепокладальної функції, інформація як ідеально єдиний ресурс відіграє роль прогресотворчого фактора, особливо, у процесах з високими показниками продуктивності праці та якості продукції. Це глобальна функція інформатизації як інновацізації життя.

Творча генерація і нагромадження функціонально необхідної для успішного соціально-економічного розвитку інформації – це справа всього народу. Режим творчої активності громадян в умовах системної кризи і проблематичного становлення державності повинен бути значно інтенсивнішим навіть у порівнянні з творчою атмосферою у найрозвинутіших демократичних суспільствах сучасності. Проблеми розбудови усіх сфер всезагальної та нашої національної безпеки, антикризового підходу до процесів реформування економіки, необхідність прискореного виходу на конкурентоспроможний вектор господарювання в усіх галузях, забезпечення стабільного економічного зростання, прискореного подолання режиму бідності, – усе це інтегрально вирішується інтенсивним нагромадженням та використанням актуальних, перевірених інформаційних знань на основі творчої активності народу.

Феномен демократії є соціально-економічним функціоналом, а не лише певною політичною чи ідеологічною самоцільною категорією. Головним своїм важелем він спрямований на якнайшвидше досягнення і формування науково достовірних (найбільш істинних) інформаційних знань у всіх сферах, пов'язаних із соціально-економічним життям, передусім, у сфері державного управління. Якби ці знання були відомі одній людині, без урахування поглядів інших, то демократія була б функціонально зайвою. Але це неможливо саме тому, що демократія є природно необхідним феноменом у системах суспільно

ефективної діяльності. Особливу вагу це має для суспільств, що долають кризу та бідність, намагаючись стати на шлях сталого розвитку.

Українське соціально-економічне диво можливе, але за певних умов, які ми ж самі повинні створити. Насамкінець приведемо головні загальносистемні висновки:

I. Глибинні функції народовладдя як феномена демократичного самоуправління у процесах побудови всебічно ефективного соціально-економічного життя є природно закономірними і тому об'єктивно необхідними в реальних процесах діяльності та розвитку на основі прогресотворчої інформаційно-інтелектуальної здатності громадян.

II. Система народовладдя виконує її соціально-економічні функції не безпосередньо, а через процеси творчої трудової активності, в тому числі, у сферах вибору своїх представників до владних гілок державного управління, науково-виробничої та експертно-контрольної діяльності в усіх без винятку галузях господарювання.

III. Соціально-економічні системи, які не базуються на принципі демократичного, народно-творчого процесу, об'єктивно закономірно виявляються затухаючими, про що свідчить історія цивілізації, історія існування авторитарних і тоталітарних режимів, історія побудови та функціонування суспільств сталого розвитку.

IV. Українське суспільство принципово може вийти з кризи, досягнути економічного успіху, подолати бідність за умови надання стимулів і свободи творчості кожному громадянину, а також кардинального покращення стану в соціокультурній, психоінформаційній, духовній і морально-правовій сферах.

V. Доконечно рятівна функція та економічна ефективність суспільного самоврядування на основі творчої й демократично отриманих інформаційних знань може повністю виявитися лише у підприємницькій сфері, тобто у сфері великого, середнього і малого бізнесу. Масове підприємництво в Україні – це єдино живий, динамічний механізм найшвидшого виходу зі стану бідності, досягнення рівня партнерських відносин у процесах світового економічного життя. Це принципово можливо лише на основі творчого інноваційного розвитку, нових досконалих інформаційних знань про об'єктивні закономірності глобального соціально-економічного процесу з урахуванням сучасних глобалізаційних хвиль і специфіки нашого буття.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Барг М. А. Великие социальные революции / М. А. Барг, Е. Б. Черняк - М.: Наука, 1989. – 256 с.
2. Всемирная история экономической мысли. Т.2 - М.: Мысль, 1988. – 574 с.
3. Ростоу Д. Переходы к демократии: попытка динамической модели / Д. Ростоу // Политические исследования. – Чикаго, 1965. – 347 с.
4. Скаленко А. К. Глобальные резервы роста: информация, интеллект, инновации [Монография] / А. К. Скаленко.- К.: Интеллект, 2002. – 428 с.
5. Скаленко О. К. Україна сучасна: проблеми системного розвитку // Вісник Українського гуманітарного університету. – М.: Вид-во «УГУ», 2004. – С.112-125.
6. Эрнардо де Сото. Загадка капитала / Эрнардо де Сото. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес» 2004. – 272 с.
7. Бард А. Зодерквист Я. Нетократия / А. Бард. - С.Пб.: Стокгольмская школа экономики, 2004. – 256 с.